Zamoyska J. A. Excerpt.. 1764.

EXCERPT

Jntencyi, y uſtaw niektorych przez S.P. J. W. Jmć Panią Ordynatową Zamoyską, dla Kanoniczek Warſzawſkich w Xiędze Oryginalney Fundacyą całą zawieraiącey wyrażonych, z obiaſnieniem wiadomości Nayiaśnieyſzey Rzeczy-Poſpolitey Polſkiey na Seym podaney w Roku. 1764.

W Jmię Pańſkie Amen. Na wiekopomną rzeczy pamiątkę. W tym ſię naybardziey wydaie nieſkonczona Mądrość y Opatrzność Boſka; że iako wybranych ſwoich do iednegoż konca rożnemi drogami prowadzi, tak też natchnieniem Ducha Swego ludziom za wolą idącym do ſerca podaie rozmaite ſpoſoby; ktoremiby chwała Jego na przyſzłe czaſy pomnożona, y bliźniemu do ſłużby Boſkiey pomoc dana bydź mogła; niezliczona w Chrześciańſtwie liczba Klaſztorow oboiey płci, Kościołow, Szpitalow, Szkoł, Akademii, y innych Fundacyi międzу ſobą cale ſię rożniących, iako Kościoł Chryſtuſow rożnością ſwoią wiele zdobi, tak też dowodem ieſt oſobliwey w nim opatrzności Boſkiey, rozmaitym potrzebom ludzkim przyzwoitymi ſpoſobami przez Pobożnych Fundatorow zabiegaiącey; Uważa-

iąc od dawnego czasu wielkie Dobrodzieystwa Boskie mnie niegodney swiadczone, y będąc z sczodrobliwości Jego opatrzona w Dobra doczesne, z ktorych sobie według słow Chrystusowych należy czynić Przyiacioł, ktorzyby nas do wiecznych Przybytkow przyieli: JA JOZEFA ANTONINA z ZACHOROWSKICH ORDYNATOWA ZAMOYSKA, GRODECKA, ZIOŁOWSKA &c. STAROSCINA umyśliłam Część Fortuny moiey własney łożyć na to, aby się Chwała Boska przez Osoby Płci białogłowskiey w tym Krolestwie Polskim pomnażała, zważaiąc zaś z iedney strony, że w tym Krolestwie iest dostateczna liczba Klasztorow Panieńskich, z drugiey zaś strony, że się znayduie nie mało Panien zacnego y Szlachetnego Rodu, ktore nie maiąc powołania do Klasztoru, ani też przyzwoitego w Małżenstwie postanowienia, albo przeciwko inklinacyi y sercu swemu za Mąż idą, albo przez Małżenstwa z Osobami nierowney sobie kondycyi Familiom swoim krzywdę czynią; umyśliłam założyć taki Fundusz, na ktorymby takowe Szlacheckie urodzone Damy spokoynie y przystoynie żyć y Panu Bogu służyć mogły, nie obliguiąc się iednak do Zakonney Klauzury, ani sobie drogi do przystoynego w Małżeństwie, ieżeliby taka Wola Boska była, postanowienia nie zagradzaiąc; Naradziwszy się zaś o tey Intencyi moiey z Osobami Duchownemi y Swieckiemi doswiadczonemi, w Oboim prawie swiadomemi, nie nalazłam na to lepszego sposobu iako przykładem tego, co się w innych Narodach dzieie, Fundować przy mieście Warszawie zgromadzenie albo Kapitułę Dam swieckich, pod Tytułem Kanoniczek od Niepokalanego Poczęcia Panny Matki Boskiey, przepisawszy im prawa na podobieństwo Kapituły w Xięstwie Lotaryńskim, w Mieście Remiremąt będącey, z nieiaką rożnością, ktorey obyczaie kraiu Polskiego wyciągaią; Te zaś Prawa Fundamentalne zawieraią się w Następuiących Artykułach. Arty-

Artykuł 1. Jntencya Fundatorki.

1. Intencya Fundatorki w poſtanowieniu tego Zgromadzienia ieſt,aby Damy Narodu Polſkiego y Prowincyi do korony Polſkiey należącey Zacnie urodzone, do życia Zakonnego Powołania nie maiące, poſtanowienia zaś w Małżenſtwie tak prętko albo wcale mieć nie chcące, mogły z Chwałą Pana Boga, z Honorem Swoim, y Domow ſwoich, w tym zgromadzeniu życie bogoboyne, pobożne, y prawdziwie Chrześciańſkię prowadzić, tudzieſz ſpoſobić y doſkonalić ſię w Cnotach y przymiotach wſzelkiemu przeznaczonemu ich ſtanowi pożytecznych, nie obliguiąc ſię do klauzury Zakonney, ani ſobie drogi do przyſtoynego w Małżenſtwie poſtanowienia nie zawieraiąc, a w cnotach Chrześciańſkich zwłaſzca Płci y urodzeniu ſwemu przyzwoitych pilno ſię cwicząc.

2. Dlaczego to Zgromadzenie nie bedzie nigdy miane ani zwane Klaſztorem, lecz wiecznemi czaſy będzie pod Tytułem zgromedzenia albo Kapituły Kanoniczek Swieckich od Niepokalanego Poczęcia Nayświętſzey Matki Boſkiey; ktore to Kanoniczki, urodzenie albo Szlachectwo ſwoie będą powinny wywodzić, iako w oſobliwym Artykule opiſano będzie.

Artykuł 26. Zamkniecie Uſtaw.

1. Poprawienia albo odmienienia tych uſtaw, albo praw, moc Fundatorka poki ią Pań Bog na tym Swiecie chować bądzie, ſobie ſamey z poradą ludzi poważnych, uczonych y pobożnych, zwłaſzcza J. O. Xiążęcia Jmći Biſkupa Poznańſkiego, y J.W. Jmći Xiędza Załuſkiego Kanclerza Wielkiego Koronnego rezerwuie, po śmierci zaś Fundatorki żadne tych uſtaw Artykuły żadną miarą nie będą mogły bydź od-

mienione, ani to Zgromadzenie albo Kapituła w Klasztor lub inną iaką Fundacyą wiecznemi czasy bydź obrocona nie będzie mogła.

2. Co się tycze interessow doczesnych, iako to wywodzenia Herbow, lokowania Summ Kapitalnych, ieżeliby, w takich y tym podobnych znacznych Interessach, krzywdach, napaściach, ta Kapituła Rady, pomocy, y zdania, nie tylko Biskupa Poznańskiego, ale też y Pieczętarzow Koronnych, Marszałka Wielkiego Koronnego, y Starosty Warszawskiego używać będzie.

3. A lubo tę Fundacyą czynię iedynie dla Chwały Pana Boga, y iakieykolwiek przysługi publiczney, z przysposobionych y starownie oszczędzonych Summ, nie z Oyczystey ani z Macierzystey Fortuny, bo tę w całości y z przysposobieniem ieszcze zostawuię sukcessorom moim, że iednak z codziennego doznawam doswiadczenia, ze naygruntownieysze, y naymocniey ubespieczone Fundusze, częstokroć po śmierci Fundatorow niszczeią z rożnych przyczyn y okoliczności, przeto, ktokolwiek by ią wzruszać, niszczyć, y odmieniać, lub w naymnieyszym punkcie y Artykule, bądz co do Funduszu y Zapisanych nań przezemnie Summ, y mieysca, bądź co do postanowienia Reguł wyżey wyrażonych, y porządku wyżey ułożonego nadwerężyć usiłował, y ważył się, czyli to zaraz po zeyściu moim z woli Nayświętszego Boga, czyli to w poźnieyszym czasie, czyli to z bliższych lub dalszych Krewnych moich y Sukcessorow, czyli to z obcych osob, swoiey iakowey w tym naruszeniu y odmianie upatrować chcąc prywaty, takowych wszystkich na straszny y Sprawiedliwy Sąd Pana Boga Wszechmogącego powoływam, nadzieię niepłonną zakładaiąc w Surowey Sprawiedliwości Jego Boskiey, że y na tym, y na tamtym skarałby świecie nieomylnie, psuiących

cych świątobliwe to dla chwały Jego Swiętey, y pożytku oraz y pomocy zacney y Szlachetney krwi uczynioney Postanowienie y Fundacyą moię wzruszaiących, o co Maiestatu iego teraz w Zyciu, y w szczęśliwey za miłosierdziem iego wieczności błagać nie przestanę. Znaiąc zaś pobożność y nie porownaną ku czci y chwale Pana Boga żarliwość, Nayiaśnieyszego Krolestwa Jch MCiow Państwa naszego Miłościwego, oraz wrodzoney Całego Krolestwa Polskiego, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego ku pomnożeniu oney przywiązanie, Osobliwey łasce y Protekcyi, y w utrzymowaniu opiece oddaię tę Fundacyą moię Nayiaśnieyszego Państwa, teraz y na potym po długoletnim ich życiu następuiących, Całey Koronie Polskiey, y W. Xięstwu Litewskiemu, Osobliwie zaś Opiece J. W. Jmći Xiędza Nuncyusza Apostolskiego y następcow Jego. J. O. Xiążęcia Jego Mści Czartoryskiego Biskupa Poznańskiego. J. W. Marszałka Wielkiego Koronnego Franciszka Bielenskiego. J. W. Jędrzeia Załuskiego, Kanclerza Wielkiego. J. W. Małachowskiego Podkanclerzego Koronnych. J. O. Xiążęcia Augusta Czartoryskiego Woiewody Ruskiego. J. W. Starosty Warszawskiego y następuiących na te Godności Sukcessorow, a dla większey tego postanowienia Funduszu Statutow wagi, trwałości, y nieodmienności, podpisawszy ie Ręką własną, przy przyciśnieniu pieczęci moiey zwyczayney, uprosiłam Jaśnie Oświeconych, Jaśnie Wielmożnych Senatorow, Ministrow, y Dygnitarzow Koronnych, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego Duchownych y Swieckich na ow czas w Warszawie Przytomnych, aby się także na nie podpisali, y pieczęci swoie przyłożyli. Działo się w Warszawie Dnia Ośmnastego Miesiąca Września Roku Pańskiego. M DCC XL IV.

Anto-

Antonina z Zichorowskich Zamoyska Ordynatowa; Grodecka Ziołowska Starościna Kryśtof Szembek Prymas Arcy-Biskup Gnieznienski, Jan Kardynał Lipski, X. Antoni Sobestyan Dębowski Biskup Płocki, X. Andrzey Załuski Biskup Chełminski, y Podkanclerzy Koronny, X. Mikołay Dębowski Biskup Kamieniecki, Mnißek Kaßtelan Krakowski, Xiążę Lubomirski Woiewoda Krakowski, Stanißaw Potocki Woiewoda Kijowski. August Xiążę Czartoryiski Woiewoda Ruski. W. Rzewuski Woiewoda Podolski. Antoni Michał Potocki Woiewoda Bełski Stanisław Poniatowski Woiewoda Mazowiecki; Karol odrowąż Hrabia Sedlnicki Woiewoda Podlaski; Stanisław na Swidnie Swidzienski Woiewoda Bracławski; Jakub Narzymski Woiewoda Pomorski. M. Potocki Woiewoda Wołynski. Francißek Bilenski. Marßałek Wielki Koronny, Jan Sapiecha Kanclerz Wielki Wielkiego Xięstwa Litewskiego, Michał Czartoryiski Podkanclerzy W. X. Litew: Jerzy Mnißech Marßałek Nadworny Koronny; X. Jozef Załuski Referendarz Koronny; X. Marcin Załuski Sufragan Płocki: Sekretarz Koronny; X. Jerzy Hilzen Biskup Smolenski, Jozef Nakwaski Kaßtelan Rawski; Kazimierz Rudzinski Kaßtelan Czerski, Francißek Czacki Kaßtelanic Wołynski, Szczesny Czacki. Kaßtelanic Wołynski

Theodorus Dux in Klewan. Zukow.
CZARTORYSKI. Dei & Apostolicæ. &c:

Wszystkich tych Prześwietnych Domow Jaśnie Oświeconych, Jąśnie Wielmożnych Pieczęci są przy podpisach przyłożone.

A tak z wypisanych wyżey Intencyi y ustaw same przez się obiaśnienia dla niewiadomych Osob podaią się niżey w opisanych Reflexyach.

BO czyliż to niepożyteczna Stanowi Szlacheckiemu w tym tak rozległym y naycelnieyszym kraiu Polskim y Wielkiego Xięstwa Litewskiego pierwsza dopiero w takowych ustawach stanęła Fundacya, a ta Fundacya nie dla kogo innego tylko (od Damy w Wdowim Stanie bezdzietnym będącey) Dla Corek zacnego y Szlachetnego Rodu, ktore nie maiąc powołania do klasztoru, ani przyzwoitego w Małżenstwie postanowienia, albo przeciwko inklinacyi y Sercu swemu za Mąż idą, albo przez Małżenstwa z osobami nierowney sobie kondycyi Familiom swoim krzywdę czynią, dla Panien mowię, ktore tey Fundacyi ustawy do Zakonney klauzury nie obliguią, ani Im drogi do

przy.

przyſtoynego w Małżenſtwie (ieżeliby taka wola Boſka była) poſtanowienia nie zagradzaią, y, że inney kondycyi Damy w tym Zgromadzeniu mieścić ſię nie mogą tylko te ktore Cztery linie z Oyca, a inne Cztery z Matki autentycznemi Dokumentami rowność Stanu przed Jaśnie Wielmożnym Miniſtrem Statûs dowiodą, y za przyſiężeniem dwuch Szłachty iako nie ſą zfabrykowane ſtwierdzą, y w ſwoich aktach ten Edukt Rowności Urodzenia na wieczną konſerwacyą zapiſzą, Swiadectwem y Pieczęciami J. W. Miniſtrow, co nie tylko w potomną pamięc, lecz y potrzeby w przypadku zachowuią. Przyść może iaki przypadek, albo też niedozor, że akta zginą; lub ſię ſpalą dokumenta, w Sto y więcey lat, czyliż ten Edukt Kanoniczki, do Sukceſſyi, albo inney probacyi nie będzie doſtatecznym dla Jey Domu y Familii dowodem. Samo świadczy doświadczenie z praktyk nienotowanych Zycia Przyſtoynego; Niech ie opowiedzą Prześwietne Familie, ktore z tego Zgromadzenia Damy do Pobożności, Skromności, y innych Cnot Chrześciańſkich przyſpoſobione, miłym uſzczęśliwiły y uſzczęśliwiaią związkiem; Niech Cały Stan Prześwietny Szlachecki uzna, ci mianowicie ktorym ſzczupłość Fortuny Corek ſwoich przyzwoicie podług Jch rangi trzymać nie pozwoliła; a w tym Zgromadzeniu nie tylko przyſtoynym y potrzebnym polorem; ale też proporcyonalną biorąc Penſyą, maią ſpoſob z honorem właſnym y ſpokoynością, a ulgą expenſow Rodzicow, lub krewnych ſwoich prowadzić Zycie, niemaiąc powołania do Zakonu, ani też poſtanowienia w Małżenſtwie wcale miec niechcące, z chwałą Pana Boga prawdziwie po Chrześciańſku żyiąc, nietylko bez krzywdy domow ſwoich ale y z Honorem Jchże do śmierci znaydować w nim mogą, y za czaſem żadney Familij, żadnego Domu Szlacheckiego niebędzie, ktoryby z Tey Fundacyi przez uſtę-

powa-

powanie Dam Jednych; a Drugich na to mieyſce naſtępowanie niekorzyſtał.

A ta powſzechna perſwazya y ſprawiedliwość Stanu Szlacheckiego powinna konwinkować, ze taż S. P. J. W. Fundatorka w wolnym bo Wdowim Stanie będąc naymniey nieukrzywdziwſzy ani tknąwſzy Subſtancyi Domu Rodzicow, y owſzem z przyſpoſobieniem znacznym (iako ſwiadczy ieyże ſamey zaprzyſiężenie tego Funduſzu) komu należało oddawſzy, ſamę tylko dorobkową z oſzczędności zebraną kwotę ku Chwale Boga, y publicznemu pożytkowi Szlacheckiemu udzieliła.

Wſzakże tych y innych niezliczonych potrzeb dla utrzymywania publicznego Dobra z tey Fundacyi wypływaiących znalazłoby ſię przyczyn, ktore ſię tu dla ſubiekcyi czytaiącym obſzyrnego piſania opuſzczaią; Same iednak podpiſy przerzeczoną Fundacyą autoryzuiące naymocnieyſzym ſą dowodem, azaliż ten wybor Jaśnie Oświeconych, Jaśnie Wielmożnych Senatorow y Miniſtrow ściągnąłby rękę ſwoię do podpiſu takowego Funduſzu, ktoryby Nayukochanſzą Oyczyznę o ſzkodę iakową mogł przyprawić.

A więc że Nayiaśnieyſza Rzecz-Poſpolita ktorey ſzczegulnie protekcyi ten Funduſz ieſt oddany w utrzymywaniu, tak przez uſtawy J. W. Fundatorki, iako też przez wzgląd na Oſoby Zgromadzenia teyże Oyczyzny Corki właſne, ſtała ſię protektorką tak pożyteczney Fundacyi, tak będzie raczyła przerzeczoną Fundacyą we wſzyſtkim iako ieſt od J. W. Fundatorki zoſtawiona, nienaruſzenie w ſwoiey Całości zachowac na zawſze, ponieważ y o uſzczęśliwienie teyże Nayiaśnieyſzey Rzeczy-Poſpolitey y ſzczegulnych Protektorow żyiących iedne, a za umarłych drugie codziennie Mſze Swięte w tym Zgromadzeniu nieprzerwanie odprawuią ſię.